

Dr. Craig Keener, Matendo, Hotuba ya 16, Matendo 15-16

© 2024 Craig Keener na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Craig Keener katika maagizo yake juu ya kitabu cha Matendo. Hiki ni kipindi cha 16, Matendo sura ya 15 na 16.

Huenda umeona saa chache zilizopita nilisisimka sana nywele zangu zote zilikatika.

Hapana, kwa kweli nilikuwa na kukata nywele. Lakini nilikuwa nimekuahidi kwamba ningeendelea hadi fungu la mwisho la Matendo sura ya 15 na nikaongeza hamu yako kwa hilo. Na ninafurahi kuwa hamu yako ya kula imesisimka kwa sababu inabidi ungojee kwa muda mrefu zaidi kwa sababu kuna historia fulani ambayo ninataka kukupa kuhusu Amri ya Yerusalemu na Baraza la Yerusalemu.

Huu ni mjadala ambao mara nyingi umekuwa ukifanyika na mjadala wangu wa awali ulikuwa wa kukisia hitimisho langu la mjadala huu. Lakini mjadala ni kama Baraza la Yerusalemu la Matendo 15 ni wakati sawa na Wagalatia sura ya 2 au baadhi ya watu wanafikiri ni sawa na Wagalatia sura ya 1. Hapa kuna baadhi ya maoni tofauti. Wagalatia 2, 1 hadi 10, badala ya hayo kuwa Matendo 15, ni wakati Paulo na Barnaba walichukua michango kutoka Antiokia hadi Yerusalemu katika Matendo 11:30 na 12:25. Inashikiliwa na William Ramsey na inashikiliwa na wasomi wengi wa kiinjilisti na wasomi wengine leo.

Wagalatia sura ya 2, aya ya 1 hadi 10, ikiwa ni sawa na Matendo 15, ilishikiliwa na JB Lightfoot, ambaye alikuwa mwanachuoni wa kiinjilisti wa karne ya 19, na na wasomi wengi leo, kutia ndani mimi mwenyewe, idadi ya wasomi wa kiinjilisti, ingawa labda si wengi kama maoni mengine, na idadi ya wasomi wengine pia. Labda wasomi wengi, lakini kuna mjadala. Wagalatia 2, 1 hadi 10, zote ni pamoja na vyanzo viwili tofauti vinavyosimulia tofauti.

Huo sio mtazamo wangu. Ninakupa maoni tu. Wengine wanasema, vema, hatujali Matendo hata kidogo, na kwa hivyo Wagalatia sura ya 2 haina uhusiano wowote na yoyote kati yao.

Na kisha wengine wanasema ni Matendo 15 pamoja na vipengele vingine vilivyoongezwa, labda kutoka Matendo 11 au mahali pengine. Hapa kuna hoja zinazoipendelea kuwa ziara ya njaa ya Matendo 11:30. Nitakupa hizo hoja kisha nikupe sababu za kwanini sishawishiki nazo. Kwa kweli, uko huru kushikilia maoni yako mwenyewe.

Paulo hangeacha ziara ya njaa, walisema, katika Wagalatia. Naam, hakuna sababu ya kuitaja katika Wagalatia. Baada ya yote, anasisitiza uhuru wake kutoka kwa mitume.

Huenda walikuwa wamejificha wakati huo ikiwa ni sawa na mpangilio wa matukio katika Matendo. Na ikiwa iliwasilishwa kwa wazee, hakuna sababu ya kuitaja. Vema, wanasema, vema, kwa nini tusitaje amri, ikiwa amri ilikuwa tayari imetukia wakati Wagalatia ilipoandikwa? Naam, bila kujali ni lini unachumbiana na Wagalatia, pia haijatajwa katika 1 Wakorintho na Warumi, ambayo kwa hakika inakuja baada ya agizo la baraza kufanywa.

Pia, Matendo hubainisha aina mbalimbali za amri. Ni kwa Siria na Kilikia. Haikufika mpaka Galatia.

Amri ilipotolewa, halikuwa suala bado katika Galatia. Kadiri unavyosonga mbele kutoka Yerusalemu, pia, ndivyo rufaa ya kanuni za kwanza ilivyokuwa muhimu badala ya kukata rufaa kwa mamlaka kuu. Vema, wengine husema kuna hitilafu nyingi sana ukitambua hili si kwa ziara ya njaa, bali na Matendo 15.

Naam, ni mbaya zaidi. Una tofauti nyingi zaidi ikiwa utaitambulisha na ziara ya njaa. Maoni kuhusu ziara ya njaa katika Matendo ni mafupi sana kwamba unaweza kufanya ulinganisho kutoka kwa ukimya tu.

Hakuna kitu kinachofanana kati ya ziara ya njaa na Wagalatia 2, isipokuwa kwamba wote wawili Barnaba na Sauli wapo, ambayo pia ni kweli katika Matendo 15. Zaidi ya hayo, kwa nini katika Wagalatia 2 wangewauliza wawakumbuke maskini wakati wa ziara ya njaa wakati hasa ndivyo walivyokuwa wakifanya, ilikuwa ni kuwakumbuka maskini? Hata hivyo Wagalatia 2:10 inasema waliulizwa kukumbuka hilo. Kweli, wengine wamebishana, na nadhani hii ni hoja ya busara, na sisemi msimamo huu sio msimamo unaofaa.

Kwa kweli, pengine wengi wa marafiki zangu wanashikilia. Lakini hata hivyo, ufunuo katika Wagalatia 2:2, wametambua hilo pamoja na unabii katika Matendo 11:28-30. Lakini ukiangalia katika muktadha wa Wagalatia, maneno ya ufunuo au ufunuo katika Wagalatia 1:12-16 yanarejelea kukutana kwa Paulo mwenyewe na Kristo. Na kwa hivyo anapozungumza juu ya kwenda juu kwa sababu ya ufunuo katika Wagalatia 2:2, labda anazungumza juu ya injili ambayo ilifunuliwa kwake ambayo anaitetea katika Wagalatia 2:1-10. Hoja nyingine ambayo imetolewa kwa Wagalatia 2.0 inayohusishwa na ziara ya njaa ni kwamba inaruhusu tarehe ya awali ya Wagalatia.

Naam, tatizo ni kwamba inaonekana zaidi kama ni kutoka kipindi cha maisha ya Paulo kama Warumi, ingawa kwa kiasi fulani kabla ya Warumi, si kipindi kama hicho kama 1 na 2 Wathesalonike. Kwa hivyo, ikiwa unajaribu kuifanya kulingana na tarehe, kwa kweli inaweza kuwa rahisi kubishana kwa njia nyingine. Katika Matendo 15, mzozo ulikuwa umefika Antiokia huko Shamu.

Bado ilikuwa haijafika Galatia. Ndio maana amri hiyo inaelekezwa kwa Siria na Kilikia tu na si kwa Galatia. Hoja ya sita, wanasema, labda, Matendo 15, ambayo inazungumzia tohara na kadhalika, inarejea somo la awali ambalo lilitolewa wakati wa ziara ya njaa.

Kwa mantiki, una kitu kinachoitwa wembe wa Ockham, ambapo suluhisho rahisi zaidi huwa bora zaidi. Suluhisho rahisi zaidi ni kwamba Wagalatia 2 na Matendo 15, ambayo inazungumzia mada sawa, ni ziara sawa, badala ya kusema, vizuri, labda mada hii ilijadiliwa katika ziara ya njaa mapema ambapo haijatajwa, na ndiyo sababu imetajwa baadaye. Hapa kuna baadhi ya hoja kando na hoja ambazo nimekuwa nikitoa dhidi ya mtazamo wa kutembelea njaa.

Hapa kuna baadhi ya hoja kwa nini inawakilisha Matendo 15. Baraza la Yerusalemu katika Matendo 15 ni sawa na Wagalatia 2:1 hadi 10. Kwanza kabisa, Tito anatajwa, katika Wagalatia 2:1 hadi 3. Paulo anamtaja kama anajulikana kwa Wagalatia.

Yamkini Tito alikuwa Mgalatia. Kama sivyo, pengine alikuwa pamoja na Paulo katika ziara yake huko, lakini pengine alikuwa Mgalatia. Matendo 11 na 12 yalifanyika kabla ya safari za umishonari za Paulo.

Kwa hiyo, ziara ya njaa ingekuwa kabla ya kuongoka kwa Tito kama alikuwa Mgalatia. Matendo 13 na 14 yalikuwa ya kwanza, ambayo mara nyingi huitwa safari ya umishonari. Kwa hiyo Tito alikuwa bado hajaongoka wakati ziara ya njaa ilipotokea, lakini kwa hakika aliongoka baada ya hapo, unajua, wakati unapopitia huduma katika Wagalatia 13 na 14, hakika alikuwa ameongoka na Matendo 15.

Pia, kuna idadi ya mambo yanayofanana kati ya Matendo 15 na Wagalatia 2. Mabaraza yote mawili, kwa kusema, yana lengo moja la msingi. Wote wawili wana matokeo sawa ya msingi. Utume wa Paulo unatambuliwa katika yote mawili.

Viongozi wanakubaliana katika yote mawili kwamba watu wa mataifa mengine hawana haja ya kutahiriwa. Peter alihusika na James alihusika. Na kama ilivyotajwa hapo awali, bila shaka, Paulo na Barnaba walihusika kama vile walivyokuwa katika ziara ya njaa.

Kwa kweli, kuna mapungufu, lakini huwezi kubishana kutoka kwa ukimya. Ninamaanisha, Luka halazimiki kutaja kila kitu anachotaja Paulo au kinyume chake. Luka anajua mkusanyo wa Paulo.

Anaitaja katika 24:17, lakini karibu kuiacha kabisa kama haihusiani na akaunti yake kwa sababu sio hoja yake. Sio kile atakachokuwa akisisitiza. Tunaweza kuzungumza kwa nini ni hivyo.

Binafsi, nadhani labda ni kwa sababu haikufanikisha yote ambayo Paulo alikuwa akitarajia kwamba inaweza kufikia, yaani upatanisho wa makanisa ya Kiyahudi na ya Mataifa, au labda kwa sababu lilikuwa jambo lisilo la kawaida wakati Luka alikuwa anaandika. Mambo mengine mengi yalikuwa yametukia ambayo yalikuwa ya maana zaidi. Labda kanisa la Yerusalemu lenyewe halikuwa suala sana wakati huo.

Lakini hata hivyo, Luka anajua mkusanyo wa Paulo, lakini anakaribia kuuacha kabisa kama hauhusiani na hadithi yake. Joseph Fitzmeyer, mchambuzi mkuu wa Matendo, anadokeza kwamba hakuna tofauti kati ya hizo ambazo, zinanukuu, muhimu vya kutosha kudhoofisha makubaliano makubwa ya ripoti hizo mbili. Kwa hivyo, kile ambacho hii inatupa basi ni uthibitisho mwingi kwa Baraza la Yerusalemu ambao unajibu wale wanaofikiria kuwa Matendo 15 ni hadithi ya uwongo ya Luka kuifanya ionekane kama kanisa linaweza kupatana.

Kweli, walifikia aina fulani ya maafikiano katika Wagalatia sura ya 2, ingawa ilibidi yarudiwe tena chini ya hali mbaya wakati Petro alipotembelea Antiokia katika 2:11 hadi 14 ya Wagalatia. Kwa hiyo, tukisonga mbele sasa kwa Paulo akirudi kwenye uwanja wa misheni. Paulo na Barnaba wanarudi kwenye shamba la misheni, lakini si pamoja.

Mungu hutumia, na kwa njia, ikiwa hiyo yote ilikuwa ya kutatanisha, huna haja ya kuwa na wasiwasi kuhusu hilo. Asili tu ya kozi hii ni kuchukua tu kile unachoona kuwa muhimu na kukitumia. Lakini hata hivyo, sehemu hii, 15:36 hadi 41, inatukumbusha kwamba Mungu anatumia halisi, ambayo ina maana ya watu wenye makosa.

Katika kesi hii, ilikuwa nguvu ya Barnaba na nguvu ya Paulo iliingia kwenye mzozo. Karama zao zote mbili ziligombana kwa sababu wakati mwingine nguvu zetu kuu ni udhaifu wetu mkuu ikiwa hatutakuwa waangalifu kuuangalia. Fasihi ya Waisraeli iliripoti mapungufu ya mashujaa hata wakati wa kipindi cha epic.

Waamuzi wamejaa hiyo. Kufikia sasa, ilikuwa pia kiwango cha wasifu wa Kigiriki-Kirumi. Kweli, hata kabla ya hii, ilikuwa kiwango cha wasifu wa Kigiriki-Kirumi kukubali udhaifu wa mashujaa.

Epic ya Kigiriki imekuwa ikifanya hivyo kwa muda mrefu. Achilles na Agamemnon wana mzozo huu. Hata hivyo, haikuwa kitu ambacho kwa kawaida walifagia chini ya zulia.

Na bado tunaona baraka za Mungu juu ya timu mpya ya Paulo na Sila inayotoka, labda timu ya Barnaba na Marko vile vile, walipokuwa wakienda Kipro. Walirudi tena kutembelea mahali ambapo walikuwa na miunganisho. Paulo alikuwa na maono ya kufikia maeneo mapya.

Hakuwa tayari kuchukua mtu ambaye hakuwa amejitolea kabisa, na hakumwamini Mark. Barnaba alitaka kumpa Marko nafasi ya pili. Mark alikuwa amekomaa, kama tunavyofanya kawaida.

Kwa hiyo, waligawanyika. Na lugha ambayo inatumika hapa katika Kigiriki, ilikuwa mgawanyiko mkali sana. Haimaanishi kuwa wakawa maadui wa kudumu.

Katika barua za Paulo, baadaye anamtaja Barnaba kama mtu aliyefanya kazi naye. Yeye hana uadui naye. Lakini hawakuweza kufanya kazi pamoja katika hatua hii ya maisha yao.

Kwa hiyo, waligawanyika. Na bado Mungu alitumia hilo, na Mungu akabariki timu hii mpya ya huduma ya Paulo na Sila. Na pia ilikuwa ya upendeleo kwa sababu, pengine tofauti na Barnaba, ambaye hana jina la Kirumi, inaonekana Sila pia ni raia wa Kirumi.

Na hilo litasaidia katika Filipi, ambapo Paulo na Sila wanaweza kuonyesha kwamba raia wa Kirumi katika 16:37. Lakini hakuna hata moja ya hii inamaanisha kuwa mgawanyiko, ambao haukuwa mgawanyiko uliopangwa kwa sababu za kimkakati, ulikuwa mgawanyiko kwa sababu walikuwa na tofauti kubwa kati yao. Hakuna kati ya hii inamaanisha kuwa hiyo ilikuwa nzuri, kwa sababu unaweza kuitofautisha na muktadha uliotangulia.

Ninamaanisha, angalia jinsi Mungu alivyoleta maafikiano katika baraza, halafu angalia jinsi walivyogawanyika mara baada ya baraza. Lakini katika Matendo sura ya 16, tutagundua kwamba Paulo anataka angalau mtu mdogo afanye kazi naye. Si Marko, bali atamchukua Timotheo badala yake.

Na Timotheo anatoka katika eneo ambalo alihubiriwa hapo awali. Anaenda kaskazini, labda kupitia Kilikia, ingawa kwa sababu fulani Luka hasimui mengi hivyo. Labda mambo hayakuwa yameenda sawa huko Kilikia.

Lakini kwa hali yoyote, huenda kaskazini. Inavyoonekana, msimu ni wa kutosha kwamba anaweza kuvuka milima ya Taurus. Wakati wa majira ya baridi, hilo lingekuwa gumu sana, lakini kuna njia, milango ya Kilisia, ambapo unaweza kupitia milimani, hasa wakati haikuwa baridi.

Na anarudi kwenye eneo ambalo hapo awali alihubiri injili pamoja na Barnaba. Paulo sasa anaongoza mwenyewe. Hana Barnaba pamoja naye, na hajalazimika kufanya hivi peke yake kabla ya kwenda katika eneo jipya.

Kwa hiyo, anaanza kwa kurudi nyuma, akithibitisha makanisa ambayo tayari yapo, ambalo lilikuwa jambo la maana sana kufanya. Na katika mojawapo ya sehemu hizi, katika Listra yaonekana, anampata Timotheo, ambaye ni mwamini. Amekuwa muumini tangu Paulo alipokuwa hapo awali.

Alilelewa na elimu ya Torati, lakini alilelewa katika Dini ya Kiyahudi na mama yake, sio na baba yake, ambaye inaonekana, ingawa akina baba walipaswa kuchukua uongozi wa dini katika Milki ya Kirumi, inaonekana hakujali mama kumlea mtoto katika imani ya Kiyahudi, lakini hakumruhusu kutahiriwa, ambayo ilichukuliwa kuwa mkatili na wasio na ustaarabu na Wagiriki wengi. Baba yake alikuwa Mmataifa. Sasa, Wayuda waliamini kwa kawaida kwamba kuoana na watu wa mataifa mengine kulileta ghadhabu ya Mungu.

Baadhi ya Wayahudi wa Diaspora hawakuwa wagumu sana, hasa katika sehemu kama Listra au Derbe, ambako hapakuwa na Wayahudi wengi sana kuanzia hapo. Namaanisha, ulikuwa na idadi ndogo ya chaguo. Kwa hiyo, katika sura ya 16 katika mstari wa 3, tunaona kwamba babake Timotheo asiye Myahudi pengine alimkataza kutahiriwa.

Wakati huo Wayahudi wangemwona kuwa mtu wa Mataifa. Kulingana na sheria ya Talmudi ya baadaye, ikiwa mama yako ni Myahudi, unahesabu kama Myahudi, lakini mama yake, sheria hiyo labda haikuwa na athari wakati huu, na pia, hakuwa ametahiriwa. Kwa hiyo huenda Wayahudi wangemwona kuwa mtu wa Mataifa.

Watu wa Mataifa wangemwona kuwa Myahudi sana kuwa mtu wa Mataifa. Na hivyo kwa ajili ya utume, Paulo anasawazisha hadhi yake, ambayo ilikuwa ni jambo muhimu katika ulimwengu wa kale ambapo watu walizungumzia, namaanisha, marabi waliweka wazi. Naam, hadhi yako ni ipi kulingana na hadhi ya wazazi wako katika suala la Uyahudi? Sheria ya Kirumi ilipaswa kuamua, vizuri, hali yako ni nini kuhusu uraia wa Kirumi kulingana na wazazi wako na kadhalika.

Kwa hiyo, anaiweka sanifu kwa ajili ya utume. Sasa, kumbuka, huyu ndiye Paulo yule yule ambaye, kulingana na Wagalatia 2, hangemwacha Tito atahiriwe. Lakini kuna tofauti.

Moja ilikuwa kwa ajili ya kutetea injili, ya kuwaonyesha Mataifa si lazima kutahiriwa. Nyingine ni kwa ajili ya utume, ni kwa ajili ya kuweka mazingira. Kwa hivyo, tunapaswa kufanya tofauti kati ya kile tunachofanya kwa ajili ya utume na kile tunachofanya ni hitaji la wokovu.

Hatuwezi kuongeza mahitaji kwa wokovu zaidi ya kuwa ndani ya Kristo. Hatuwezi kuongeza mahitaji ya kuwa sehemu ya watu wa agano la Mungu. Paulo angetukumbusha hilo.

Na Yakobo angeonekana kukubaliana na jinsi anavyoshughulikia Amosi, zaidi ya kuwa ndani ya Kristo. Lakini kwa ajili ya utume, kuna dhabihu ambazo tuko tayari kufanya. Na hii ilikuwa dhabihu chungu.

Hawangeweza kusafiri mara moja baada ya hapo pia. Ningelazimika kutoa siku chache. Lakini hata hivyo, kwa hivyo sasa timu ya misheni imeongezwa.

Ina Sila na ina Timotheo. Wanaingia katika eneo jipya na Paulo hasikii mwongozo chanya kutoka kwa Roho Mtakatifu. Kwa hivyo, wanasonga, wanafanya kitu, lakini hawana, inaonekana, mwongozo wa moja kwa moja kuhusu kile wanachopaswa kufanya.

Huenda wamekuwa wakishiriki Kristo njiani, lakini hawajui wanachofanya. Na hii ni aina ya aibu sasa kwamba Paul anaongoza timu. Wakati fulani maisha yanaweza kuwa hivyo, ambapo hatujui hasa kile ambacho Mungu anataka tufanye, lakini tunatumaini kwamba atatujulisha.

Paul anapata mwongozo mbaya, lakini hapati mwongozo mzuri sana. Sehemu kubwa ya Frugia ilikuwa katika jimbo la kusini la Roma la Galatia. Naam, mkoa wa Kirumi, sehemu ya kusini ya jimbo la Kirumi la Galatia.

Galatia Kaskazini ilikuwa na watu wachache. Haionekani katika Matendo. Hatuna ushahidi kwamba inaonekana katika Wagalatia pia.

Idadi ya wasomi wamebishana kwamba Paulo alihudumu katika Galatia Kaskazini na imeachwa tu nje ya Matendo. Na kwa bahati, wakati Paulo hataji Galatia ya Kusini, ingawa inaonekana katika Matendo, na ingawa sehemu nyingi zingine alizoenda katika Matendo zinaonekana katika barua zake, wasomi wengi leo wanatambua kwamba hiyo si kweli. Paulo alienda Galatia Kusini.

Hakuna sababu ya kwenda Galatia Kaskazini kuhudumu. Ilikuwa na idadi ndogo ya watu. Ilikuwa chini ya maendeleo katika suala la makoloni ya Kirumi.

Haikuwa na idadi kubwa ya Wayahudi hata kidogo, kinyume na sehemu ya kusini ya jimbo la Galatia. Watu wanasema, vema, hapana, Paulo lazima anazungumza juu ya Wagalatia wa kikabila kinyume na Wafrigia, Wagalatia wa kabila wakiwa Galatia Kaskazini. Walakini, kwa kawaida hutumia majina ya majimbo.

Kwa hiyo, Paulo anaposema, ninyi Wagalatia, anazungumza kuhusu jimbo la Galatia, ambalo lilijumuisha sehemu kubwa ya Frugia, ambayo aliisimamia kwa uwazi katika kitabu cha Matendo. Na wale ambao ni wataalam wa Anatolia, mambo ya ndani ya Anatolia, sio tu William Ramsey, lakini pia Stephen Mitchell, ambaye ni mwanaakiolojia mkuu wa Anatolia leo, na Barbara Levick, ambaye labda alikuwa mwanaakiolojia mkuu wa Anatolia wa kizazi kilichopita. Wanaakiolojia wa Anatolia wanakubali kwamba Paulo alienda Galatia Kusini, si Galatia Kaskazini.

Na tena, hiyo imeshawishiwa pia na wasomi wengi wa Agano Jipya. Kwa hiyo, Paulo bado yuko Galatia Kusini, katika Frugia Galatia, na katika mstari wa 6. Katika mstari

wa 6 na 7, tunaona anapata mwongozo hasi. Amekatazwa na Roho Mtakatifu kwenda katika njia fulani.

Amekatazwa kwenda Asia. Sasa, Asia ina maana gani hapa ni jimbo la Kirumi la Asia. Tayari yuko Asia.

Kwa kweli, injili ilianza Asia. Ilianza Galilaya na Yerusalemu, ambayo, kulingana na viwango vya Kigiriki na Kirumi, ilikuwa Asia, karibu na Afrika. Kwa hiyo, kulikuwa na barabara kuu ya Kirumi iliyoenda magharibi kutoka alikokuwa hadi jimbo hili la Kirumi la Asia katika magharibi mwa Asia Ndogo, magharibi mwa Uturuki leo.

Naam, amekatazwa kwenda hivyo. Wakati fulani hapana ya Mungu ni hapana ya muda. Baadaye, kulikuwa na ufufuo mkubwa huko, lakini Paulo hakuwa tayari kwa hilo bado.

Kwa hivyo, lazima afunzwe katika sehemu ndogo kwanza. Mungu anaweza kufanya kwa njia yoyote anayotaka. Lakini kwa vyovyote vile, mahali panapofuata, andiko linasema katika mstari wa 7, kwamba ilikuwa juu ya Misia .

Imetafsiriwa kwa njia tofauti, lakini labda hiyo ndiyo njia ya karibu zaidi ya kutafsiri Kata huko. Lakini mahali alipo, angeweza kugeuka kulia kwenda Bithinia upande wa kaskazini, au angeweza kugeuka kushoto kwenda Misia na Asia, jimbo la Kirumi la Asia upande wa magharibi. Lakini alikatazwa kufanya hivyo.

Kwa hiyo, anasafiri kupitia Misia katika mstari wa 8. Sasa, baadhi ya tafsiri zinasema na Misia , lakini kupitia Misia pengine anaikamata vizuri zaidi. Ingawa baadhi ya maandiko haya yalitumiwa kwa njia tofauti na watu tofauti, lakini pengine anapitia Misia kwa sababu alienda kaskazini-magharibi hadi Troa, ambayo iko kaskazini-magharibi mwa Misia . Sasa, Troa ilikuwa koloni muhimu sana ya Kirumi katika kipindi hiki.

Jina lake kamili ni Alexandria Troa. Inaweza kuwa na watu laki moja, ambayo ilikuwa kubwa sana kwa viwango vya zamani. Ilikuwa koloni ya Warumi.

Kwa hivyo tena, ilikuwa na uhusiano na Roma. Inaonekana katika barua za Paulo, ingawa hatuna barua kwa Trojans au kitu kama hicho. Iko karibu na Old Troy.

Ikiwa unaifahamu Iliad ya Homer na fasihi ya Kigiriki kwa ujumla, lakini Iliad ya Homer ilikuwa kama Wagiriki waliona kama kanuni zao, msingi wao wa kifasihi kwa mambo mengine. Inazungumza juu ya Vita vya Trojan vilivyotokea. Kweli, hii ni hadithi, lakini labda kulikuwa na Vita vya Trojan, lakini maelezo mengi katika Iliad ni hadithi, lakini mara nyingi inakadiriwa karibu 1186, 1196 BC, kwa hivyo milenia au zaidi kabla ya wakati huu.

Kwa hivyo, Vita vya Trojan vilieleweka kutoka kwa mtazamo wa Wagiriki na Warumi kama uvamizi wa Uropa wa Asia. Njia nzima tunayozungumza juu ya mabara leo ni aina ya uvumbuzi wa Eurocentric kwa maana kwamba Wagiriki walifafanua kila kitu cha mashariki yao kama Asia. Kwao wenyewe na magharibi, hiyo ilikuwa Ulaya, na kusini mwa Bahari ya Mediterania, hiyo ilikuwa Afrika.

Bila shaka, hawakujua kuhusu mabara ya Amerika ambayo yaliitwa baada ya Amerigo Vespucci muda mrefu baada ya hapo. Kwa hiyo, mpaka kati ya ulimwengu wa Kigiriki na kile kilichokuja kuwa ulimwengu wa Uajemi na kile walichokiona kuwa ulimwengu wa Asia ulikuwa ni mpaka kati ya Ugiriki na kile ambacho sasa kinaitwa Uturuki. Na mahali ambapo kwa kawaida walivamia, hii ni kweli pia kwa Alexander the Great, ambaye alijiona kuwa Achilles mpya anayejaribu kufanya kitu sawa na Vita vya Trojan, walijiona kuwa Ulaya inavamia Asia, au Ugiriki kuivamia Asia.

Hapa Paulo anakuja Troa, na Mungu atafanya jambo ambalo huenda wasomaji katika ulimwengu wa kale wa Mediterania waliona kuwa kinyume chake. Sasa kwa wakati huu, tamaduni zilikuwa zimeenea pande zote mbili. Baada ya Alexander, utamaduni wa Kigiriki uliathiriwa na utamaduni wa Asia na Asia, utamaduni wa Asia ya Magharibi uliathiriwa na Ugiriki.

Lakini kwa hali yoyote, licha ya mwingiliano wa kitamaduni, Wagiriki na Warumi walikuwa bado wanatumia wagawanyaji hawa wa kijiografia. Na kwa hiyo sasa tukitoka Troa kwenda Makedonia, tuna imani ya Asia inayoenea hadi Ulaya. Lakini kinyume na huu kuwa ushindi wa kijeshi, huu ni kuleta habari njema ya amani.

Na sasa uvutano huo kwa hakika unaenda kinyume, si kutoka kwa washindi, bali habari njema ya wokovu kutoka Asia hadi Ulaya. Na bila shaka, Uyahudi na Ukristo zilionekana kama imani za Asia. Tunaweza kusema juu yao kama imani za Mashariki ya Kati, lakini imani za Magharibi mwa Asia.

Sasa, hapa tuna mwongozo unaochanganya. Roho Mtakatifu alikuwa akiwakataza. Bado hawapati mwongozo chanya kuhusu mahali pa kwenda.

Lakini hatimaye, huko Troa, Paulo ana ndoto au maono ya usiku, na yeye na wengine wanakusanyika pamoja, na kuifasiri pamoja na kukata kauli kwamba ndoto hiyo inapaswa kumaanisha kwamba wataenda Makedonia. Paulo anamwona mtu wa Makedonia katika ndoto akisema, vukia Makedonia utusaidie. Anajuaje kwamba huyu ni mtu wa Makedonia? Nyakati fulani watu hubishana kuhusu mavazi ya pekee ya mwanamume huyo, au kunaweza kuwa na sababu mbalimbali, lakini kwa hakika, sababu moja ya kwamba angejua kwamba mtu huyo ni mtu wa Makedonia ni kwa sababu mtu huyo anasema, njoo huko Makedonia utusaidie.

Na watu wamebashiri, huyu mtu wa Makedonia ni nani? Labda Alexander the Great unaweza kumtambua kutoka kwa sanamu. Au labda wengine wamekisia, labda ni Luka. Lakini kwa kweli, haitupi kidokezo chochote.

Labda kama ingekuwa moja ya hizo, ingetuambia tu, kwamba ni mtu wa Makedonia. Anasema, njoni huku Makedonia mkatusaidie. Labda ni mlinzi wa gereza wa Filipi, lakini tena, labda Luka angetuambia kama ingekuwa hivyo.

Kwa hiyo, kwa vyovyote vile, wanasafiri kwa meli hadi Filipi. Sasa, baadaye, Paulo ataenda Asia. Kutakuwa na ufufuo mkubwa huko, lakini wakati bado haujafika.

Muda wa Mungu ni muhimu, pamoja na wito wa Mungu. Mwongozo ulikuwa unaenda kuwa muhimu. Ni vizuri sio tu wanatangatanga katika hatua hii.

Ni vizuri wana angalau ndoto ya kuendelea. Ndoto inaweza isionekane kuwa nyingi wakati mwingine, lakini lazima wawe na kitu cha kushikilia. Wanapigwa huko Filipi.

Wanapigwa huko Thesalonike. Wanafukuzwa Berea. Kimsingi, wanaishiwa na Makedonia.

Ni vizuri kujua kwamba una angalau mwongozo fulani unapoingia katika hali ngumu. Sema, vema, Bwana alitaka niwe hapa, kwa hiyo ni sawa. Na hivyo ndivyo walivyopaswa kuwa navyo.

Vema, wanasafiri kwa meli kutoka Troa, na safari inachukua siku mbili tu, ambayo inamaanisha ni wakati unaofaa wa mwaka. Wana upepo mzuri. Baadaye katika Matendo, itawachukua kama siku sita kwa safari ya kurudi nyuma kwa sababu ya pepo za msimu na kwa sababu wanaenda kinyume.

Na hiyo yote inafaa kile tunachojua kuhusu mifumo ya upepo na kadhalika kwa nyakati husika za mwaka. Lakini inasema kwamba wanapita Samothrace. Samothrace iko karibu nusu.

Kuna mlima mkubwa huko ambao ungekuwezesha kutambua Samothrace kwa mbali. Kwa kuwa ni safari ya siku mbili, huenda walitia nanga huko Samothrace usiku kucha. Samothrace ilijulikana kwa mafumbo ya Kiberi na kadhalika, lakini labda hawakufanya mengi huko Samothrace.

Lengo lao ni kufika Makedonia. Na hivyo, tunasoma kuhusu hilo katika sura ya 16 mistari ya 11 hadi 20 wanapokuwa wanaingia Filipi. Na tunasoma kuhusu jibu la kwanza katika Filipi katika mstari wa 11 hadi 15.

Nilitaja Samothrace ya milimani ingeonekana. Hiyo itakuwa bandari ya kwanza. Ilikuwa karibu nusu.

Lakini hatimaye, walipofika Makedonia, wakafika Neapoli. Hiyo ilikuwa mojawapo ya bandari mbili bora zaidi za Makedonia Kusini. Nyingine ilikuwa Thesalonike, ambayo tutakuja katika sura ya 17 katika mstari wa 1. Neapoli ulikuwa mji wa bandari au mji wa bandari ambao ulihudumia Filipi moja kwa moja.

Safari ya siku mbili ilionyesha upepo mzuri, kama nilivyotaja, isipokuwa wakati wa baridi. Usafiri wa baharini ulikuwa wa haraka na wa bei nafuu. Na kwa wakati huu, huna umbali huo wa kusafiri.

Hii ni moja ya maeneo ya karibu ambapo unaweza kusafiri kutoka Asia hadi Makedonia. Labda walikuwa wakisafiri maili 100 kwa siku walipofika huko. Neapolis.

Filipi ilikuwa kama maili 10 kuelekea kaskazini-magharibi kuvuka Mlima Alama . Na huu ulikuwa mwisho wa mashariki wa Njia ya Ignatian. Mwisho wa magharibi ulikuwa bandari ya Adriatic, Dyrratium , upande mwingine wa Ugiriki, au kaskazini mwa Ugiriki, ambayo mtu angeweza kusafiri hadi Italia.

Filipi ilikuwa koloni ya Kirumi yenye fahari tangu 42 KK. Ninaposema koloni la Kirumi lenye kiburi, walisisitiza kutumia Kilatini, kuwa na maandishi ya Kilatini, kwa mfano, kujitolea sana kwa Diana. Kweli, kwa jadi, Wamasedonia walikuwa, walijitambulisha zaidi na Wagiriki na angeitwa Artemi.

Lakini huko Filipi, alikuwa Diana. Walitambulishwa sana na utamaduni wao wa Kirumi. Ikiwa ungekuwa raia wa Filipi, ambayo si wakazi wote walikuwa, labda Lidia sio.

Ikiwa ulikuwa raia wa Filipi, basi ulikuwa raia wa kuheshimika wa Rumi. Hiyo ni sehemu ya maana ya kuwa koloni ya Kirumi, hata kama hungewahi kufika huko. Ndiyo maana Paulo anapowaandikia Wafilipi katika Wafilipi 3:20, anaweza kusema juu ya uraia wetu kuwa mbinguni kwa sababu Wafilipi hakika walielewa maana ya kuwa raia wa mahali ambapo hawajawahi kuishi.

Sasa Filipi, ijapokuwa lilikuwa koloni la Roma, kwa sababu ya baadhi ya vita vya wenyewe kwa wenyewe vya Waroma mapema zaidi na ushindi wa mapema wa Roma wa Makedonia, lakini ulikuwa wa kilimo zaidi kuliko kituo cha kibiashara, tofauti na maeneo mengi ya mijini ambayo Paulo alitembelea. Lakini ilikuwa bado, ilikuwa koloni, ilikuwa mahali ambapo Paulo alitaka kuhudumu. Thesalonike ulikuwa mji mkuu wa Makedonia, lakini Filipi hapa, Luka anauita jiji la kwanza la jimbo hilo.

Sasa wakati mwingine watu hutumia kwanza kumaanisha moja ya juu, lakini kote mahali nilipopata katika fasihi ya kale, ikiwa ni pamoja na, kwa mfano, katika jiografia ya Strabo, kama anazungumzia miji tofauti, anazungumza juu ya hili kama jiji la kwanza na hili ni jiji la kwanza, maana yake ni jiji kuu, ni jiji kubwa. Filipi lilikuwa jiji

kuu la jimbo hilo, mojawapo ya majiji mashuhuri zaidi huko pamoja na Thesalonike. Paulo na Sila wanatafuta uhusiano fulani.

Hawana sinagogi huko, lakini wanadhani kwamba ikiwa kuna mtu yeyote hapa ambaye anafuata dini ya Kiyahudi, itakuwa karibu na maji kwa sababu hapo ndipo ungepaswa kufanya mazoezi ya kuosha mikono yako na kadhalika, tamaa za sherehe kwa wakati wako wa maombi. Kwa hiyo, wanaenda kutafuta mahali pa kusali. Mahali pa maombi, istilahi inaweza kumaanisha sinagogi, lakini Luka kwa kawaida husema sinagogi anapomaanisha hivyo.

Kwa hivyo inaonekana hakuna jengo hapa. Wanachopata ni baadhi ya wanawake. Kwa kawaida, angalau kulingana na mapokeo ya baadaye, unahitaji akidi ya angalau wanaume 10 wa Kiyahudi kuunda sinagogi.

Najua kuna sinagogi ambapo nilikuwa nikitembelea mji mmoja na singeweza kuhesabu kwa sababu mimi si Myahudi. Kwa hivyo, kupata akidi ya wanaume 10 wa Kiyahudi, wakati mwingine hawakuwa na kutosha. Kwa kweli, hili lilikuwa sinagogi lililorekebishwa, kwa hivyo wanaweza kuwa waliwahesabu wanawake wakati mwingine pia, lakini wakati mwingine hawakuwa na vya kutosha kufanya ibada.

Kwa hivyo, iliwabidi kuwapigia simu baadhi ya watu na kuwataka watoke nje ili wapate akidi yao. Lakini kwa vyovyote vile, angalau ilihitaji kushikiliwa mahali safi karibu na maji na uchimbaji unaonyesha umuhimu wa hilo kwa masinagogi ya kale. Kama hukuwa na watu wa kutosha kuwa na sinagogi, angalau ungeweza kuwa na mkutano wa maombi.

Vema, kwa hiyo wanatoka kando ya mto, kulingana na mstari wa 13, wakiwatafuta. Sasa wanamaanisha mto gani? Naam, mto halisi wa karibu ulikuwa Gengites . Ni kijito cha Mto Strymon .

Ni kama maili moja na robo au zaidi ya kilomita mbili kutoka Filipi. Kwa hiyo ilikuwa zaidi ya safari ya siku ya Sabato kwa viwango vya Mafarisayo. Wengine wengine wamedhani kwamba ni Creek Cronites upande mmoja wa jiji.

Wengine wengine wamedhani ni kijito kilichokauka juu ya, basi hakikukauka, upande wa pili wa jiji, ambapo kwa kweli kuna mila na kuna kanisa huko, mapokeo kwamba hapa ndipo ilipotokea. Nina mwelekeo wa kufikiria labda ilikuwa karibu na mto Gengites , ambayo kwa kuzingatia ukweli kwamba hawakuwa na akidi, wanawake hawa labda hawakujali sana viwango vya Kifarisayo huko Yudea kuhusu safari ya siku ya Sabato. Na Paulo anahangaikia zaidi kuwafikia watu kuliko kutotembea zaidi ya dhira 2,000.

Kwa hiyo, wanaenda huko na wanazipata. Inasema kuwa iko nje ya lango la jiji. Naam, mapendekezo haya yote ni nje ya lango la jiji, labda lango la jiji hapa, ikiwa

tunazungumzia kuhusu Gengites , labda ni njia ya kikoloni ya Filipi, ambayo kupitia Via Agnesia, barabara ya Kirumi iliyotoka upande wa Italia wa kaskazini mwa Ugiriki kupitia Makedonia, ambayo unaweza kupata bahari hadi Troa.

Ilikuwa njia kuu ya mashariki-magharibi kati ya Roma na Asia Ndogo katika suala la safari nyingi za nchi kavu. Walipitia Filipi na kwenda kwa Wagengi . Katika 16:14, wanawakuta wanawake hawa pale, na wanawake walielekea kuwa wazi zaidi kwa imani zisizo za kienyeji, kwa imani za Waasia, na kadhalika, kwa sababu walikuwa na hadhi ndogo ya kupoteza kwa kutofuata imani za wenyeji.

Warumi wahafidhina mara nyingi walilalamika kuhusu hili. Walilalamika kwamba wanawake walikuwa wakifuata dini za Mashariki, ambazo kwazo walitia ndani Dini ya Kiyahudi na harakati ya Kikristo. Josephus asema kwamba wanawake wengi zaidi kuliko wanaume walifuata Dini ya Kiyahudi.

Hii ilitumika kwa kawaida kwa waongofu kamili, ambao tohara inaweza kuwa tukio chungu kama mtu mzima, labda kwa mwanamke wa Kiyahudi. Watu wazima huwa hawakumbuki sana uzoefu huo, ingawa kulikuwa na mtu kwenye sinagogi ambaye aliniambia, unajua ni kwa nini kuna walevi wachache wa Kiyahudi leo? Ni kwa sababu tuliwawekea mvinyo kidogo katika ndimi zao kabla hatujawatahiri wakiwa mtoto mchanga, na ulikua unawaza, kijana, ikiwa inauma kiasi hicho, sitaki kufanya hivyo sana. Hata hivyo, alikuwa anatania.

Lakini Josephus alionyesha kwamba kulikuwa na wanawake wengi zaidi kuliko wanaume waliofuata Dini ya Kiyahudi. Hiyo haikuwa tu kwa waongofu kamili, bali hiyo pia ilikuwa kwa wale walioiunga mkono dini ya Kiyahudi. Tena, walikuwa na hasara kidogo, kwa hivyo haishangazi kwamba watu wanaowakuta hapa ni wanawake.

Kweli, mara nyingi wanawake walikuwa wamezuiliwa katika utamaduni wa Kigiriki, si sana katika Makedonia, ambapo wao ni, lakini kwa ujumla. Lakini nyanja moja ambapo hata Wagiriki waliwapa wanawake jukumu lolote la umma ninaposema Wagiriki, ninafikiria zaidi Attica, kama utamaduni wa Athene, kinyume na Sparta. Lakini nyanja moja ambapo Wagiriki waliwapa wanawake wajibu wowote wa umma, hasa, ilikuwa dini, na wanawake walihusika sana hapa katika ibada ya Diana huko Filipi.

Na wanawake wa Kimasedonia kihistoria walikuwa huru kuliko wanawake wa Kigiriki hata hivyo. Naam, Paulo akiwafundisha wanawake na kuwalenga wanawake. Baadhi ya Wayudea wangeona jambo hilo kuwa la kutiliwa shaka.

Kwa hakika, kama ulikuwa na maadui na ukawa na wanawake kama wafuasi wako, kama Yesu alivyofanya huko nyuma katika Luka 8, 1-3, na bila shaka kifungu kilichotangulia ambapo mwanamke anaosha miguu yake katika 7, 36-50, Wayudea

wahafidhina wanalidharau hilo. Na mtu yeyote ambaye hakupendi angedharau hilo. Wangetumia hiyo kama sababu ya malalamiko.

Wakati baadhi ya Mafarisayo walikuwa na baadhi ya wafuasi wa wanawake, watu ambao hawakuwapenda Mafarisayo walilalamika kuhusu hilo na kusema, ah, unaona, unawahudumia wanawake. Lakini kwa vyovyote vile, Paulo anawafikia watu wanaoweza kufikiwa na kuanza mahali anapoweza kuanzia. Lidia alitoka Thiatira.

Inasema Mungu alifungua moyo wake kwa ajili ya injili. Lidia alitoka Thiatira, mstari wa 14. Lidia lilikuwa jina la kawaida, lakini linamfaa hasa mtu fulani kutoka Thiatira kwa sababu Thiatira ilikuwa katika Lidia ya kale.

Na kama mtu fulani alikuwa na, kwa mfano, mtumishi ambaye alinunuliwa kutoka eneo la Lidia, wakati mwingine wangemwita mtumishi Lidia au kumpa jina hilo. Thiatira ilijulikana kwa vyama vya dya na nguo. Maandishi yanaonyesha kwamba mawakala wengine wa biashara wa Thiatira pia waliuza rangi ya zambarau huko Makedonia.

Kwa hiyo, haishangazi kwamba hii itakuwa kazi ya Lydia. Na mara nyingi walikuwa wakifanikiwa kufanya hivyo, ingawa wengi wa Wamakedonia walikuwa maskini. Kulikuwa na baadhi ya Wamasedonia matajiri sana, na hii ilikuwa biashara yenye faida kubwa.

Jina na biashara hudokeza kwa wasomi wengi kwamba huenda alikuwa mwanamke aliyeachwa huru. Sasa, tunapozungumza juu ya vitu kama hivi, tunazungumza juu ya viwango vya uwezekano. Huenda alikuwa mwanamke aliyeachiliwa, yaani, mtumwa wa zamani.

Watu walioachiliwa mara nyingi waliendelea kufanya kazi kama mawakala katika biashara zao za zamani za watumwa. Na hiyo ilikuwa kweli, tunajua kutokana na maandishi, ya wafanyabiashara wengi wa rangi ya zambarau, lakini wengi wao walikuwa watu huru. Kwa hiyo huenda ikawa hivyo pia kwa Lidia.

Kufikia wakati huu, wanawake wakati mwingine walikuwa wakijishughulisha na biashara. Na hata wanawake watumwa wanaweza kuwa wasimamizi, kama vile watumwa wanavyoweza kuwa. Pengine alikuwa na hali nzuri ya kufanya.

Ninaposema pengine alikuwa na uwezo wa kufanya, angeweza kuwa na uwezo wa kufanya kama mtumwa hata, kwa sababu watumwa mara nyingi waliruhusiwa kushikilia pesa upande. Kitaalamu, ilikuwa ya mmiliki wa watumwa, lakini sheria ya Kirumi kweli iliruhusu watumwa kuidhibiti kwa kiwango kikubwa, mradi mmiliki wa utumwa angefanya, ambayo kwa kawaida ilikuwa kesi na wasimamizi ambao, ikiwa meneja wa mtumwa alikuwa na mapato yao wenyewe. Walakini, kuna uwezekano

mkubwa zaidi kwamba angekuwa mtu aliyeachiliwa, au anaweza kuwa huru tu, lakini labda mtu aliyeachiliwa.

Sasa, pengine alikuwa na uwezo wa kufanya vizuri kama muuzaji wa zambarau. Hilo lilikuwa jambo la anasa katika ulimwengu wa Mediterania, na upande wa mashariki wa Uajemi pia. Ilikuwa ni kitu cha anasa katika ulimwengu wa Mediterania kwa zaidi ya miaka elfu moja.

Chanzo kikuu cha rangi ya zambarau, hasa kama bidhaa ya anasa, kilikuwa samaki aina ya Murex karibu na Tiro . Utalazimika kuponda moluska huyu mwingi ili kufinya zambarau kutoka kwake. Na kisha hiyo ilitumika kwenye nguo.

Huenda ukalazimika kubana elfu moja ili kupata vazi la zambarau kidogo tu. Ndio maana ilikuwa ghali sana. Hicho ndicho kilikuwa chanzo kikuu cha zambarau.

Na kwa kawaida, kwa kuwa ilikuwa msingi wa bunduki iliyopuliwa ya moluska, rangi ya zambarau haikuwa na harufu nzuri sana. Lakini hiyo ilikuwa sawa. Ilikuwa ishara ya hali.

Watu walikuwa tayari kuvumilia harufu kwa ajili ya ishara ya hali. Na kwa hivyo hiyo ilikuwa kawaida kuuzwa katika kitu tajiri sana. Sasa, pia kulikuwa na kuiga zambarau na baadhi ya hiyo ilitegemea baadhi ya mambo ambayo yalipatikana katika Asia Ndogo.

Ulikuwa na mwaloni wa Kermes ambao unaweza kupata rangi nyekundu. Na pia, karibu na Makedonia, ulikuwa na njia ambayo unaweza kupata zambarau ya kuiga. Kwa hivyo, huenda hakuwa akiuza aina ya bei ghali zaidi ya zambarau katika kipindi hiki.

Huenda alikuwa akiuza kitu cha bei nafuu. Lakini kwa vyovyote vile, labda yuko vizuri kufanya kwa sababu ungekuwa unashughulikia pesa nyingi kufanya yoyote ya haya. Yeye si mtengenezaji wa rangi ya zambarau.

Haitanuka kama nyumba ya Simon Tanner, lakini yeye ni muuzaji wa vitu vilivyotiwa rangi ya zambarau. Kwa hiyo, ukarimu. Paulo, hadi alipokutana na Lidia, na Sila na Timotheo na Luka, ambaye yuko pamoja naye wakati huu, wanaweza kuwa walikaa kwenye nyumba ya wageni hadi wakati huo.

Hiyo hakika haikuwa bora. Kwa hakika, ilikuwa afadhali kupata ukarimu kutoka kwa familia nyingine ya Kiyahudi. Hivyo ndivyo ilivyofanywa kwa kawaida.

Hivyo ndivyo Yesu alivyosema kufanya hivyo. Lakini ikiwa huna mahali pengine pa kwenda, ungelazimika kwenda kwenye nyumba ya wageni. Nyumba za wageni

zilizulikana sana kwa wamiliki wa nyumba za kulala wageni wasio na maadili ambao nyakati fulani wangeweza hata kuwaibia watu.

Watu walipokuwa nje, wangeweza kuiba vitu. Nyumba za wageni pia zilizulikana sana katika utamaduni wa Kiyahudi kwa uasherati wao kwa sababu mara nyingi ungependa kuwa na tavern, ambayo haikuchukuliwa kuwa ya uasherati yenyewe, lakini wahudumu wa baa wa tavern, ambao mara nyingi walikuwa watumwa ambao walikuwa wameokolewa kutoka kwenye lundo la takataka wakiwa watoto. Sasa walilelewa kama makahaba watumwa.

Wangetumika kama makahaba katika sehemu nyingine ya nyumba ya wageni. Kwa hivyo, hapa halikuwa mahali pazuri kwa Wayahudi kukaa. Pia kulikuwa na matatizo na vitu kama kunguni.

Unasoma kuhusu wale hasa katika Matendo ya Yohana mwishoni mwa karne ya pili. Ni riwaya. Ni riwaya ninayopenda zaidi ambapo una kunguni hawa wote na John anataka kuwaondoa.

Kwa hiyo, anawaamuru kwa jina la Bwana. Unatazamia moto ushuke kutoka mbinguni na kuwateketeza kunguni, lakini napenda hili. Hakuna moto.

Anawaamuru tu na wanapanga faili moja na kutoka nje ya chumba. Lakini kwa vyovyote vile, ukarimu ulikuwa thamani kuu katika ulimwengu wa kale wa Mediterania, thamani kuu katika Dini ya Kiyahudi, hata zaidi ya tamaduni nyingine nyingi. Lydia hutoa ukarimu.

Ilionwa kuwa heshima kwa kweli kutoa ukaribishaji-wageni kwa mwanamume au mwanamke wa Mungu. Kwa hivyo, anafanya kazi kama mlinzi wao au mfadhili wao. Sio mlinzi katika maana ya kiufundi zaidi ya Kirumi, lakini mlinzi kwa njia ya jumla zaidi ambayo wasomi wa Agano Jipya wanaitumia leo.

Si kama mtu ambaye yuko katika Jamhuri ya Kirumi ambaye alikuwa akigombea wadhifa huo na kuwafanya wateja hawa wamfuate karibu ili kufanya ionekane kama alikuwa na wasaidizi wengi ili watu wengi wampigie kura, lakini kwa njia ya jumla zaidi tunayoitumia. Anafanya kazi kama mfadhili au mlinzi. Sawa sana na unavyoona katika 2 Wakorintho 4 :8 hadi 11, ambapo mwanamke Mshunami anasema, hebu, tutengeneze nafasi kwa mtu huyu wa Mungu kukaa nasi, Elisha.

Na kwa kiasi fulani, ingawa ni kidogo kwa hiari, kwa mjane wa Sarepta katika 1 Wafalme 17. Inaonekana, yeye ndiye kichwa cha nyumba yake. Kunaweza kuwa na mwanamume pale ambaye amelegea kwa namna fulani, lakini inaonekana, yeye ndiye mkuu wa kaya.

Na pengine hii ina maana ana watumishi wengi. Anaweza kuwa mjane, lakini akiwa mtu huru, huenda hakuchagua kuolewa. Angekuwa na chaguo kubwa kuhusu kile ambacho angefanya, lakini kungekuwa na watu wengi huko.

Ikiwa mtu alikuwa anatafuta sababu ya kashfa, uh-oh, wanakaa na mwanamke huyo. Kweli, hawakaa naye peke yao. Ninamaanisha, kuna kundi zima lao na kuna kundi zima la watu wa nyumbani mwake, lakini hii bado inaweza kuwa kitu ambacho washtaki wangetumia kama kashfa, kama vile Yesu alikuwa na wanawake wanaofuata pamoja na wanafunzi wake alipokuwa akifundisha.

Kuna, ni wazi kabisa kutokana na maelezo tunayopata ya Yesu na Paulo kwamba hawa walikuwa watu wenye maadili ya hali ya juu, lakini wakati mwingine kwa ajili ya injili hata, walilazimika kuvunja mipaka fulani ya kimapokeo. Sio kwamba hii haijawahi kufanywa. Hili lilifanyika.

Ni kama tu ungekuwa na maadui, wanaweza kutafuta sababu ya kusingiziwa, lakini sivyo wanavyosingiziwa huko Filipi. Wanasingiziwa kwa jambo lingine. Kwa hivyo, tutaangalia utoaji wa pepo na uchumi, 1616 hadi 22.

Wakati mwingine watu huwa na nia potofu za kukushtaki kwa mambo, haswa ikiwa inawagharimu kitu. Kweli, hapa tuna msichana mtumwa, payisce, labda mchanga sana. neno hilo limetumika sehemu kadhaa katika Luka Mdo.

Inatumika kwa mkosoaji wa Petro nyuma katika Luka 22:56, ambaye, uh, anasema, wewe pia ni Mgalilaya. Nilikuona ukiwa na Yesu. Pia inatumika kwa Hroda, the, um, mtumishi katika nyumba ya Mariamu, mama ya Yohana Marko nyuma katika sura ya 12 mistari 12 na 13 .

Jina lake linamaanisha Rose. Yeye ni mzuri sana, takwimu nzuri sana ikilinganishwa hapa na takwimu ni aina ya ambivalent. Lo, ananyonywa na washikaji watumwa wake.

Hao ndio watu hasi hapa, lakini pia ananyonywa nao kwa sababu ananyonywa na roho. Um, kwa kadiri ya mtazamo wa Luka juu ya wanawake, um, wengine wamesema, ah, Luka anajaribu kuzuia sauti hii ya kike. Unajua, wakati Paulo anapomwamuru anyamaze, ni sawa kabisa na yale tuliyo nayo katika Luka sura ya nne, ambapo una mwanamume mwenye pepo analia na Yesu anamnyamazisha katika sinagogi.

Ni sambamba kabisa na hilo. Kwa hiyo, si kwamba anawanyamazisha wanawake. Unakumbuka wanawake wahubiri kwenye kaburi, Lidia na watu wa nyumbani mwake wanaonekana kupendezwa sana hapa na pia Rhoda.

Yaani kuna ucheshi katika simulizi hiyo ya Rhoda, lakini ucheshi huo, baadhi ya watu wamesema ni gharama za Rhoda. Siyo. Ni yeye pekee anayejua ukweli katika simulizi hiyo.

Ni kwa gharama ya Petro na hasa gharama ya watu wengine katika kaya. Rhoda analinganishwa na wanawake kwenye kaburi katika Luka 24 ambao wanasema ukweli na mwanzoni hawakuamini. Naam, Paulo mwanzoni hafanyi lolote kwa sababu labda hataki kuchochea matatizo ambayo kwa kweli hutokea mara tu anapoitoa roho hiyo.

Lakini yeye, anazunguka huku na huko akisema, watu hawa ni watumishi wa Mungu aliye juu . Na unafikiri, vizuri, hiyo haina madhara. Kwa kweli ni sahihi.

Lakini, uh, katika muktadha wa Wamataifa, hiyo inaweza kumaanisha, unajua, kuna miungu mingi na hii ni, unajua, inahusisha wao ni nani, lakini pia, hutaki pepo akushuhudie, kama vile Yesu hakutaka pepo kushuhudia juu ya utambulisho wake katika Luka sura ya nne na kumtoa. Kwa hiyo hatimaye, Paulo anaitupa nje. Anamkomboa kiroho.

Kimwili, bado ni mtumwa wa mabwana zake, lakini amekombolewa kiroho. Na kwa sababu hiyo, kama tunavyoona, anakuwa asiyefaa kiuchumi kwa mabwana wake baadaye. Kwa hiyo, huenda Lidia na wengine wangeweza kuendeleza yale ambayo Paulo alikuwa amefanya na kumkomboa kimwili baadaye.

Labda wanaweza kumudu kununua uhuru wake wakati huu. Amekombolewa kiroho. Natumai, anaweza kuwa mshiriki wa kanisa, lakini watumwa wanaweza kushiriki katika mambo hayo hata hivyo, katika wakati wao wa mapumziko, kwa kadiri washikaji watumwa walivyohusika kawaida.

Kwa kweli, katika kanisa la karne ya pili, sisi, Pliny, gavana wa Bithinia, tunasema kweli kwamba wawili kati ya viongozi wawili katika kanisa anaowahoji chini ya mateso ni watumwa, lakini wao wanaonekana kuwa mashemasi wa kanisa, kulingana na jinsi unavyotafsiri lugha. Lakini, lakini, um, watumwa waliweza, kwa kweli hiyo ndiyo sababu mara nyingi kanisa lilipaswa kukutana mapema asubuhi pia kabla ya kazi rasmi kuanza. Lakini kwa hali yoyote, roho ya Pythoness, halisi ni nini, ni kile kinachosemwa katika kifungu hiki.

Yeye, yeye, uh, tafsiri mara nyingi husema roho ya uaguzi, na hiyo ndiyo maana yake, lakini roho ya uaguzi ilikuwa ni roho yenye nguvu sana ya uaguzi. A Pythoness, lilikuwa neno ambalo lilitumiwa kwa Delphic Oracle ya Apollo, kwa kuhani wa Delphic Oracle ya Apollo. Aliitwa Chatu.

Alikuwa mwendawazimu, yaani alitabiri kwa hasira, au angalau mara nyingi inasemekana kuwa alikuwa ni msumbufu. Oracle huko Delphi ilikuwa maarufu sana,

uh, hata, hata Herodotus anazungumza juu ya jinsi Croesus, hii ilikuwa karne nyingi mapema, wakati wa Koreshi, mfalme wa Uajemi. Croesus alikuwa mfalme wa Lidia, na alitaka kujua ikiwa angeweza kufanya vita katika taifa hilo au taifa hilo.

Na kwa hivyo, aliuliza kwa maneno tofauti ili kujua ni chumba gani kingekuwa sahihi zaidi. Na Oracle ya Delphi aliweza kumwambia kile alichokificha chini ya kitanda chake. Kwa hivyo, alisema, hii ni sahihi sana.

Kwa hiyo, alituma kwao na akasema, sawa, nataka kufanya vita dhidi ya mfalme wa Uajemi, dhidi ya Waajemi na Wamedi, Koreshi. Kwa hiyo, nifanye vita au la? Na majibu yakarudi, fanya vita na utaharibu ufalme mkubwa. Kweli, kwa bahati mbaya Croesus hakupata utata katika majibu hayo.

Alifanya vita dhidi ya Koreshi na alishindwa na ufalme wake ukawa sehemu ya ufalme wa Uajemi. Na alipokuwa akichomwa motoni, alisema, loo, sasa ninaelewa. Ndiyo, niliharibu ufalme mkubwa, wangu mwenyewe.

Na kulingana na Herodotus, Cyrus alisema, anasema nini? Nataka kusikia kuhusu hili. Naye aliposikia, akasema, hapana, la, mleteni Croesus hapa, msimchome motoni. Na kwa hivyo, alisema, ndio, hii ni nzuri.

Ninapenda, napenda kusikia hadithi. Hata hivyo, inaweza kuwa si wote kweli, lakini hivyo ndivyo hadithi inavyoendelea. Kwa vyovyote vile, kuhani wa Delphic wa Apollo alikuwa maarufu.

Ulikuwa na maneno mengine maarufu, Oracle ya Zeus huko Dodona na mwaloni hapo. Na wewe pia ulikuwa, Apollo alikuwa maarufu kama mungu wa kinabii huko Delos, mahali palipodhaniwa kuwa alizaliwa, na kadhalika. Lakini, hasa Delphi, hiyo ilikuwa maarufu kuliko zote.

Sasa alikuwa bikira. Ilibidi awe kijana. Kwa hivyo tena, hiyo inafaa umri wa pengine Paidiske hii .

Hiyo haisemi kitu kibaya kuelekea mabikira wachanga. Linganisha mabikira wa Matendo 21, mabinti wanne bikira wa Filipo ambao wanatabiri. Na kwa sababu ya umri wa kawaida wa, unajua, wanapotumia maneno mabikira, pengine wako katika ujana wao.

Lakini kwa vyovyote vile, wanatazamwa vyema sana, lakini yeye ni mfungwa wa aina tofauti ya roho ya unabii, si roho ya Mungu. Ilisemekana kwamba angekaa, Pythoness, si mwanamke huyu hapa, lakini Pythoness katika Delphi angekaa kwenye tripod na kwamba kulikuwa na mvuke huu wa mafitic ambao ungetokea. Akiolojia inaonyesha kwamba pengine hiyo si kweli, lakini kwa vyovyote vile, eti haya yalimchochea mwanamke.

Na ndipo makuhani wangelazimika kufasiri. Wangelazimika kupanga maneno yake, kuifanya kuwa ya ufasaha zaidi, kuifanya kuwa ya kishairi zaidi, na wakati mwingine ikiwa ni lazima, kuifanya iwe na utata zaidi, ikiwa tu. Lakini Lucan anaonyesha milki ya Pythoness kwa maneno ya picha sana.

Sio kila mtu anayekubaliana na hilo, lakini inaonekana mahali pengine katika maandiko ya kale kwamba angekuwa na hasira, nywele zake zingestimama, na kadhalika, kwa kuwa alikuwa na roho ya Apollo. Sasa, sababu ya yeye kuitwa Pythoness iliitwa baada ya Apollo wa Pythian, ambaye alikuwa muuaji wa joka kubwa, Python. Na pengine unaweza kusoma kuhusu hilo katika ufafanuzi fulani wa Ufunuo katika Ufunuo 12.

Lakini hata hivyo, hii haimaanishi kwamba msichana huyu aliwahi kuwa Delphi, lazima. Ni kusema tu kwamba ikiwa inasemekana ana roho ya Chatu, huyu si pepo mdogo. Namaanisha, huyu ni pepo wa nguvu ya juu.

Labda sio Jeshi, lakini hii ni pepo ya nguvu ya juu. Na mstari wa 17, ujumbe wake, hawa ni watumishi wa Mungu Aliye Juu Zaidi . Naam, walikuwa watumishi wa Mungu Aliye Juu Zaidi .

Mungu Aliye Juu Sana ni kawaida katika maandiko ya Kiyahudi. Imo katika Biblia, lakini pia inaonekana katika vyanzo vya kipagani. Inaweza kurejelea hapo mungu wa Kiyahudi, au inaweza kurejelea Zeu.

Kwa hivyo, kuna kiwango cha utata huko katika muktadha wa Mataifa. Katika uchawi wa kipagani, mungu mkuu, ambaye mara nyingi anahusishwa na mungu wa Kiyahudi, alionekana kuwa mwenye nguvu zaidi. Na kwa hivyo, katika uchawi, pia, watu wangependa kumwomba Mungu huyu Mkuu.

Naye anasema wanawatangazia njia ya wokovu. Vema, cha kufurahisha vya kutosha, ingawa pepo anaweza kuwa anachochea shida, Mungu wakati mwingine anaweza hata kutumia ushuhuda wa pepo kwa wema. Tunaona hilo katika Matendo sura ya 19.

Namaanisha, hutaki kwenda kusikiliza mapepo na hutaki kwenda kudhani mapepo yatasema ukweli daima. Namaanisha, ndiyo maana wao ni mapepo. Lakini hata hivyo.

Lakini, unajua, nyota ya Bethlehemu, ninamaanisha, hapa mamajusi ni wanajimu. Wanaangalia nyota. Hilo limekatazwa katika Maandiko.

Lakini wakati mwingine Mungu atatumia kitu, hata kitu cha kipagani. Na anaitumiaje hii? Naam, baadaye, mlinzi wa gereza anapowauliza Paulo na Sila, nifanye nini ili

nipate kuokolewa? Lugha hiyo aliipata wapi? Vema, pengine alikuwa amesikia hadithi ya kwamba msichana huyu alikuwa akizunguka-zunguka akitangaza kwamba walitangaza njia ya wokovu. Na sasa anawaamini baada ya tetemeko la ardhi na kukaa kwao huko.

16:18. Watoa pepo mara nyingi walijaribu kutumia majina ya roho za juu ili kufukuza roho za chini. Tunaona hilo katika sura ya 19, mstari wa 13, ambapo wana saba wa Skewa wanajaribu kutaja jina la Yesu, ambaye Paulo anahubiri.

Lakini hawana haki ya kutumia jina hilo. Paulo, hata hivyo, ana haki ya kutumia jina hilo. Na hapa Matendo inatupa sampuli ya moja ya matendo yake katika suala hilo.

Paulo anatumia jina la Yesu. Yaani, Paulo anatenda kama Yesu Sheliaki, au wakala wake, akizungumza kwa ajili ya Yesu. Yeye, kwa niaba ya Yesu, mwakilishi wa Yesu, anaamuru roho hiyo itoke.

Na inatoka. Sasa, baadhi ya watu ambao wana mashaka zaidi, watawadhihaki watu wanaoamini rohoni kabisa au mapepo kabisa. Lakini inashangaza kwamba wanaanthropolojia wameandika sana maono ya kumiliki roho.

Sasa, wanaanthropolojia, wengi, pengine bado wengi, hawaamini kwamba hizi ni roho halisi. Wengine leo wako wazi zaidi angalau kutumia uelewa wa kiasili na kusema kwamba biashara yetu ni kushughulika na uelewa wa kiasili, sio kutathmini. Lakini wanaanthropolojia wameandika sana hisia za umiliki kiasi kwamba kunyimwa hisia za kumiliki kunachukuliwa kuwa sawa na kianthropolojia ya kuwa udongo bapa.

Asilimia sabini na nne ya jamii zina imani za milki ya roho. Na hii ni kutoka kwa chanzo katika miaka ya 1970. Inaweza kuwa juu zaidi sasa kwani wamesoma jamii zaidi.

Ni juu katika baadhi ya maeneo kuliko katika maeneo mengine. Kuna baadhi ya matamshi tofauti ya kitamaduni yake katika jamii tofauti, ingawa mengi yanaonekana ya kutiliwa shaka kama vile tunavyoona katika Injili na Matendo. Lakini kuna substrate thabiti ya kisaikolojia wakati hali za maono zinatokea.

Wanaanthropolojia kwa kawaida huifafanua kama hali iliyobadilika ya fahamu inayofasiriwa kienyeji au kimaeneo kulingana na ushawishi wa pepo mchafu. Samahani, sio roho mbaya. Mara nyingi, ni roho nzuri, watu wengi hufasiriwa ndani ya nchi, lakini roho ya mgeni.

Kuna neurophysiolojia iliyobadilishwa wakati wa kumiliki mawazo ambapo watu wamejaribiwa kwa hisia kali na kadhalika, kupimwa na usomaji wa EEG. Sasa, sitaki ufikiri kwamba visa vyote vya msisimko mkubwa ni kwa sababu hiyo. Kuna sababu nyingine za hiyo, sababu nyingine za hali ya trance hata.

Lakini mimi nina ADD. Labda hiyo ni sababu moja unanisikia nikizungumza haraka sana. Sababu nyingine ni kwamba ninajaribu kuipitia haraka ili niweze kufunika nyenzo nyingi iwezekanavyo.

Lakini kuna aina tofauti za shughuli za ubongo, lakini una niurofiziolojia iliyobadilishwa ambayo huwakilisha mawazo haya ya kumiliki, hata kama wakati mwingine unaweza kuwa nayo wakati wa mambo mengine ambayo hayatokani na hayo. Tabia za kumiliki. Raymond Firth, mwanaanthropolojia, na sijui ni nini kilitokea kwa skrini yangu hapa, lakini Raymond Firth anasema kwamba wakati mwingine imekuwa ngumu kwa mwanaanthropolojia kujishawishi - leo tungesema mwenyewe - kwamba ni mtu yule yule ambaye anamtazama au kumkabili.

Kwa hivyo, weka alama kama utu unabadilika katika tabia zao mabadiliko katika sauti ya sauti zao, na kadhalika. Yoram Mugari alikuwa mtoa pepo wa kitamaduni wa Kiafrika katika dini ya jadi kabla ya kuwa Mkristo. Kwa hivyo, alikuwa na hadithi kadhaa za kuniambia juu ya mambo ambayo alishuhudia ambayo hayangewezekana kwa wanadamu, ambapo watu waliopagawa walisogea juu ya ukuta kwenye migongo yao kama nyoka na kupanda juu ya dari, ambayo inapaswa kuwa haiwezekani kibinadamu kutokana na kile tunachojua juu ya mwili wa mwanadamu.

Na kisha akabadilishwa na kuwa Mkristo na sasa amemaliza Shahada yake ya Uzamili pale Gordon-Conwell na sasa anafanya PhD yake huko Uingereza. Au nadhani labda amemaliza kwa sasa. Katika baadhi ya matukio, na ninataja hili kwa sababu ya baadhi ya matukio kama Legion na mwenye pepo katika kisa cha wana saba wa Skeva katika Matendo 19, hii si kesi zote, lakini katika baadhi ya matukio, hisia ya kumiliki inaonyeshwa katika tabia ya vurugu, kama vile kugonga kichwa cha mtu, kuruka motoni - pia unayo hiyo katika Marko 9 - kujikata katika sehemu kama vile shati la kuzima moto au shati la Indonesia.

Wakati mwingine inaweza pia kuonyeshwa kwa ukatili kwa wengine. Sasa baadhi ya mambo hayo yanaweza kutokea chini ya hali ya aina nyingine pia. Sasa ni wazi watu wanaweza kuwa na jeuri bila kuwa na pepo na watu wanaweza kuwa na hali ya fahamu iliyobadilika kutokana na mambo mengine pia.

Namaanisha hali yetu ya fahamu inabadilika tukiwa tumelala pia. Lakini jambo ambalo huashiria pepo waziwazi, ingawa halifanyiki kila mara kunapokuwa na pepo na pengine halitokei kwa kawaida, kuna matukio fulani ya uchawi kama vile mtu kuweza kuteleza ukuta, jambo ambalo haliwezekani kimwili, matukio fulani ya uchawi. Kesi nyingi zinazodhaniwa kuwa za kuwasiliana na pepo zinaweza kuwa tu matatizo ya kibinadamu au magonjwa ya kimwili tu, lakini baadhi ni ya kupita kiasi unapokuwa na vitu vinavyotembea bila kuguswa au kuruka chumbani au kadhalika.

Na nina marafiki ambao wameshuhudia baadhi ya mambo haya na nimeshuhudia baadhi ya mambo ambayo kwa kweli sitaki kuyazungumzia kwa sababu hayapendezi. Lakini kwa hali yoyote, kufukuza pepo pia kunaonekana katika fasihi ya anthropolojia. Katika tamaduni zingine inachukuliwa kuwa tiba pekee ya ugonjwa wa kumiliki na wataalamu wa akili na wanasaikolojia ambao hawaamini roho - ninamaanisha wengine wanaamini, lakini labda wengi hawaamini - ambao hawaamini mizimu wanajadiliana ikiwa watakubali imani za wenyeji.

Miongoni mwa Wakristo, tunaona utoaji wa pepo mara nyingi sana. Takriban 74% ya Wakristo nchini Ethiopia, kwa mfano, wanadai kuwa wameshuhudia utoaji wa pepo. Mwanafunzi wangu, Paul Mokake, Mbaptisti kutoka Kamerun, alinieleza mwanamke aliyekuwa akigaagaa kama nyoka huku roho za baharini zikitolewa.

Sasa, sielewi, na kuna wengine wanaonielezea mambo ya aina hii. Ndani ya nchi wanachukuliwa kuwa roho za baharini, roho za majini au roho za mto. Hiyo inaweza kuwa tu mila ya ndani, tafsiri ya ndani.

Biblia haisemi, unajua, una roho za baharini au chochote kile, lakini ndio, zinaonekana kuwa roho za aina fulani. Kasisi wa Nepali Minna KC asimulia kisa cha dada watatu ambao walikuwa bubu kwa miaka mitatu. Sasa, simaanishi kwa vyovyote kwamba ukimya kwa kawaida husababishwa na roho au mapepo.

Unaweza kuwa na magonjwa ya kimwili kwa sababu mbalimbali. Unaweza pia kuwa na msongo wa mawazo na msongo wa mawazo kwa sababu mbalimbali. Lakini hatujajengwa kwa ajili ya watu wengine kuishi ndani yetu.

Kwa hivyo, unapokuwa na roho, wakati mwingine itasumbua sehemu fulani ya mwili au kusumbua mfumo wa neva, kusumbua akili. Siyo kusema hayo ndiyo mambo pekee yanayoweza kuutesa mwili au akili, lakini roho wakati fulani zinaweza kufanya hivyo, na ndivyo ilivyokuwa. Kwa nini hawa dada watatu wote walikuwa bubu kuanzia wakati mmoja kwa miaka mitatu? Alitoa pepo, Mchungaji Minna KC alitoa pepo, na kisha waliponywa wakati huo.

Robin Snelger, mkuu wa Idara ya Saikolojia ya Viwanda katika Chuo Kikuu cha Nelson Mandela Metropolitan huko Port Elizabeth. Naam, mapema katika maisha yake, anasimulia uzoefu wake wa zamani wa mtu mgeni anayemdhibiti. Hakuna kilichomsaidia.

Dawa haikusaidia. Aina zingine za mazoea hazikusaidia hadi pale alipotekelezwa kwa njia ya Mkristo. Eusperina Acosta Estevez huko Cuba.

Nilimhoji nilipokuwa Cuba. Alisema kuwa hadi 1988, alikuwa akiomba mizimu. Sijui kama alihusika na Santeria au vipi, lakini alikuwa akivuta mizimu.

Alikuwa mgonjwa sana hata kutembea. Wachungaji walimuomba siku moja mwaka wa 1988. Alirudi nyuma.

Viti vilivyomzunguka vilirushwa nyuma, na ulemavu mkubwa wa moyo na figo ambao ulikuwa mbaya sana asingeweza kutembea ghafla ulipona, na bado yuko sawa hadi leo. Kwa hiyo, watu wanapouliza maswali kuhusu ukweli wa roho, baadhi ya wanaanthropolojia wamechunguza hili. Ninamaanisha, mara nyingi wanavutiwa na kile ambacho utamaduni wa eneo unasema, lakini kumekuwa na masomo ya kuvutia.

Edith Turner, ambaye ni mjane wa mwanaanthropolojia maarufu kwa jina Victor Turner, ni mhadhiri wa anthropolojia katika Chuo Kikuu cha Virginia. Yeye ni mhariri wa jarida la Anthropolojia na Ubinadamu. Wakati wa tamaduni za kimila za Kiafrika za kiroho, si za Kikristo, hawakutaka Wakristo wawepo, lakini wakati wa ibada ya kimila ya Kiafrika nchini Zambia, alishuhudia dutu ya roho ikitolewa.

Kwa kweli aliona blob hii ikitoka kwa macho yake kutoka kwa mgongo wa mtu huyo. Sasa, yeye halifikii hili kutoka kwa mtazamo wa kawaida wa Kikristo. Yeye huwafundisha wanafunzi wake kupata uzoefu wa roho, ambazo wengi wetu kama Wakristo tungekuwa na shida nazo kama vile wanaanthropolojia wengine ambao si Wakristo wangekuwa na shida nazo.

Lakini kwa vyovyote vile, anaamini katika hali halisi ya mizimu, na amebishana moja kwa moja kwa hilo na ameshughulikia hilo pia miongoni mwa wakazi wa Inuit huko Alaska na kadhalika. Mwanaanthropolojia Solon Kimball, wakati wa kazi ya shambani huko Ireland, mzuka ulianza kumsogelea. Alinyoosha mkono wake kujikinga.

Mkono wake ulipitia humo. Alisema, ah, hiyo lazima iwe ndoto. Lakini baadaye aligundua kwamba wengine wengi walikuwa wameona takwimu sawa katika eneo hilo nyakati fulani kwa kujitegemea.

Maelezo yake yalikuwa, labda, utamaduni huathiri hata maonyesho yetu. Lakini tena, hii ilikuwa huru, kwa hivyo inaweza kuwa jambo kubwa zaidi kuliko hilo. Ulimwenguni kote, Wakristo wengi ulimwenguni kote wanakubali ukweli wa roho.

Wameshawishi kuongezeka kwa idadi ya watu wa Magharibi, ambao baadhi yao walikuwa wamefungiwa hili na uzoefu wao. Kwa kweli, mtafsiri mmoja wa Biblia katika eneo karibu na Peru, samahani, mtu aliyeshiriki nami jambo hili alikuwa kutoka Peru, lakini katika Amerika ya Kusini, miongoni mwa watu wa kimapokeo, alikuwa akiwatafsiria Biblia, na waliamini kwamba kulikuwa na roho zilizowazunguka pande zote. Naye akasema, hapana, hapana, mambo hayo si ya kweli.

Nao wakasema, vema, imetafsiriwa, nawe uliitafsiri kwa ajili yetu katika Injili ya Marko. Inazungumza juu yao. Na anasema, hapana, hapana, sio kweli.

Nao wakajibu, wako karibu nasi. Tunaweza kuwaona. Ni wewe tu ambaye huwezi kuwaona.

Lakini mwitikio wetu ufaao wa kunurishwa kwa ushirikina kotekote katika roho zote, na hilo lilionyeshwa na mwanaanthropolojia mishonari aliyejulikana sana ambaye alisema, unajua, mafunzo yangu ya kitheolojia yalinisaidia kuelewa jambo fulani kumhusu Mungu. Mafunzo yangu ya anthropolojia yalinisaidia kuelewa kuhusu utamaduni na wanadamu. Lakini ilikuwa nilipokuwa India, huyu ni Paul Hebert, nilipokuwa India, walinisaidia kuelewa kwamba kuna eneo hili la kati pia, kwamba utamaduni wetu wa Magharibi ulikuwa umepita juu ya kumtupa mtoto mchanga na maji ya kuoga, na mbinu muhimu zaidi ni kuangalia ushahidi kwa kila kesi.

Daktari wa magonjwa ya akili Scott Peck, kulikuwa na mambo mengi ambayo angeweza kueleza kiakili na akasema kwamba, unajua, mambo mengi ambayo watu hufikiri ni mapepo ni matatizo ya kisaikolojia tu. Lakini alikutana na kesi mbili ambazo hazingeweza kuelezewa kwa njia nyingine yoyote isipokuwa kama pepo. William Wilson, Profesa Mstaafu wa Saikolojia katika Kituo cha Matibabu cha Chuo Kikuu cha Duke, na wengine wengi wamesema mambo kama hayo.

David Van Gelder, Profesa wa Ushauri, na hii inachapishwa katika jarida la ushauri, kulikuwa na kijana wa miaka 16 ambaye alikuwa akifanya kama mnyama, na msalaba uliokuwa ukining'inia ukutani ukaanguka, lakini haukuanguka tu, misumari iliyeyuka. Hiyo ni kitu ambacho sio shida ya kisaikolojia. Na kwa hivyo, yeye na Wakristo wengine, waliitwa kama washauri wa Kikristo, wanasaikolojia wa Kikristo na wataalamu wa akili, walikusanyika na hawakuweza kukabiliana nao kwa njia zozote za jadi za kiakili au kisaikolojia.

Hatimaye, walisema, sawa, vema, jaribu kusema Yesu ni Bwana. Na kwa sauti nyingine, ilitoka kwake, ninyi wapumbavu, hawezi kusema hivyo. Hatimaye, waliitupa nje kwa jina la Yesu.

Lakini kama wataalamu, waligundua hii haikuwa kifafa, hii haikuwa psychosis, ilibidi iwe roho halisi. David Instone Brewer, ambaye ni msomi anayejulikana sana wa marabi, ni msomi Mkristo anayefundisha katika Tyndall House huko Cambridge. Hapo awali, alikuwa akifanya masomo ya kuwa daktari wa magonjwa ya akili kabla ya kwenda katika kile anachofanya sasa.

Naye alisema ya kwamba wakati mmoja alikuwa akizunguka hospitalini na kwa utulivu tu, kwa faragha moyoni mwake mwenyewe, alikuwa akimuomba mtu huyu ambaye aliketi kando ya hospitali ambaye alionekana amelala. Alikuwa akiomba tu kwamba Mungu amsaidie wakati mtu huyo aliposimama ghafla akielekeza uso wake na kupiga kelele, yeye ni wangu, mwacheni. Alisema hilo lilikuwa tukio la kupendeza sana.

Naam, yote hayo ni kusema kwamba yale tunayosoma katika Agano Jipya ni ya kuaminika sana. Na ikiwa huamini katika roho, kwa matumaini, utaona angalau kwamba wale kati yetu ambao tunaamini katika roho tuna sababu fulani ya kufanya hivyo, na kwamba kwa kweli ni imani iliyoenea sana katika sehemu nyingi za ulimwengu. Lakini pengine wengi wenu mnaotazama hii tayari mnaamini katika hili.

Lakini hata hivyo, hapa kuna habari fulani ya ziada ili kukusaidia kuona kwamba yale tunayosoma katika Matendo sura ya 16 ni yenye kusadikika sana. Sasa, matokeo ya haya ni mateso ambayo hayakubaliki tu, lakini pia yametajwa na Paulo na 1 Wathesalonike kuhusu yale aliyoteseka huko Filipi. Na hilo tutalionga katika kikao kijacho.

Huyu ni Dk. Craig Keener katika maagizo yake juu ya kitabu cha Matendo. Hiki ni kipindi cha 16, Matendo sura ya 15 na 16.